

CHƯƠNG III

TƯƠNG QUAN TRONG THẾ GIỚI CÁC NƯỚC NGHÈO

Nếu tương quan trong thế giới các nước giàu để có sự liên kết, hình thành được các liên minh chính trị, kinh tế hay quân sự thì giữa các nước trong thế giới nghèo, tuy dễ cảm thông vì có chung số phận, nhưng khó đoàn kết do âm mưu chia để trị của các nước giàu. Và vì các nước giàu nói chung, nhất là các cường quốc đế quốc nói riêng, thường coi các nước nghèo như đối tượng để khai thác và là bàn đạp để phát triển cho mình.

Thực tế qua các thời đại đã làm rõ nét cho nhận định trên. Thực tế là người ta chỉ thấy các nước giàu liên minh đi xâm lược các nước nghèo mà hiếm thấy các nước nghèo liên kết được với nhau để chống lại liên minh xâm lược một cách có hiệu quả, bảo vệ được độc lập, chủ quyền và tài nguyên của đất nước.

Ai cũng biết trước thế chiến thứ hai là thời kỳ cực thịnh của chủ nghĩa thực dân cũ. Thời ấy như có liên

minh ma quỷ giữa các đế quốc Anh, Pháp, Tây Ban Nha, Bồ Đào Nha, Áo, Hung và cả nước Nga Sa Hoàng nữa. Các đế quốc này đã phân chia nhau xâm lược các nước nghèo, thiết lập guồng máy cai trị trực tiếp, bóc lột và khai thác triệt để nhân lực, tài lực và tài nguyên thiên nhiên, cung cấp cho nền kỹ nghệ chính quốc và biến các thuộc địa thành thị trường tiêu thụ hàng hoá cho các nhà tư bản của họ. Phản ứng tất nhiên là các dân tộc bị trị đã vùng lên đấu tranh chống xâm lược. Nhưng hầu hết các cuộc kháng chiến chỉ giành được những thắng lợi nhất thời do tương quan lực lượng không cân sức giữa nước nghèo bị xâm lược và nước giàu xâm lược. Thêm vào đó, các nước nghèo bị xâm lược dù có chung số phận nô lệ cũng không thể liên kết thành sức mạnh chống kẻ thù chung. Trong khi đó, các đế quốc xâm lược thì ở thế liên minh, hợp đồng xâm lược, hỗ trợ nhau tiêu diệt các lực lượng kháng chiến, giành và bảo vệ quyền lợi thuộc địa lẫn cho nhau. Một điển hình là thân phận Việt Nam và các nước Đông Dương đều thuộc Pháp, nhưng ba nước đã không hình thành được một liên minh kháng chiến chống thực dân Pháp có hiệu quả vì âm mưu chia để trị của thực dân Pháp. Đồng thời lịch sử Việt Nam cũng ghi nhận sự thất bại của phong trào Đông Du của cụ Phan Bội Châu do sự phản bội của Nhật và sự tiếp tay của chính quyền thuộc địa Anh khi họ bắt giao các nhà ái quốc Việt Nam cho thực dân Pháp.

Mặc dầu các cuộc kháng chiến giành độc lập của các dân tộc bị trị không có được thắng lợi cấp thời có tính quyết định, nhưng nó đã góp phần làm suy yếu kẻ thù, tạo tiền đề cho sự suy sụp của chủ nghĩa thực dân cũ trên phạm vi toàn thế giới. Thực vậy, phải đợi cho

đến sau thế chiến, chủ nghĩa thực dân cũ đi vào thời kỳ cáo chung, Việt Nam cũng như nhiều thuộc địa khác mới có cơ may giành độc lập. Riêng Việt Nam mới độc lập chưa đầy một năm, đế quốc Anh đã lợi dụng nhiệm vụ giải giới quân Nhật đưa thực dân Pháp trở lại cướp nước ta một lần nữa. Cuộc kháng chiến chín năm gian khổ sau đó đã chấm dứt được ách nô lệ thực dân cũ, lại rơi vào gọng kềm của chủ nghĩa thực dân mới. Việt Nam cùng nhiều nước thuộc địa khác lại có chung số phận được định đoạt bởi các nước giàu, với hai trung tâm quyền lực đứng đầu là hai siêu cường Mỹ, Nga. Một thế giới lưỡng cực hình thành với hai cực cường Mỹ, Nga. Các nước nghèo như không có sự chọn lựa nào khác, hoặc phải nằm trong quỹ đạo tư bản chủ nghĩa (hay là khối thế giới tự do) hoặc bị xích hoá vào quỹ đạo xã hội chủ nghĩa (tức thế giới cộng sản). Nằm trong hai quỹ đạo này, các nước nghèo trở thành thù nghịch, đối đầu nhau. Rồi ngay trong một nước nghèo cũng bị phân hoá thành hai phe, với hai chế độ chính trị đối nghịch: quốc gia và cộng sản. Một cuộc nội chiến nổ ra theo sự điều khiển, hỗ trợ tích cực từ bên ngoài để một dân tộc có điều kiện tàn sát lẫn nhau, tàn phá đất nước. Đó là trường hợp Việt Nam, Đại Hàn bị chia cắt với cuộc chiến tranh cốt nhục tương tàn. Đó cũng là cuộc chiến tranh giải phóng do các lực lượng khuyh tả phát động ở Phi Luật Tân, Mã Lai Á, Miến Điện, cũng như các cuộc chiến tranh tiêu hao ở nhiều nước nghèo châu Mỹ La-tinh, châu Phi. . . trong nhiều thập niên qua.

Nhìn chung các nước nghèo hiện nay, tuy chiếm đa số trên hành tinh này, nhưng vẫn không chủ động được trong mối quan hệ với nhau, vẫn bị ràng buộc và

khuyh đảo bởi các nước giàu. Bài học quá khứ đã cho thấy, những lợi ích sống còn của các nước nghèo cần được bảo vệ trên cơ sở một sự liên kết chặt chẽ, có hiệu quả, liên kết để tạo được sức mạnh quân bình tương quan lực lượng với các nước giàu, sức mạnh của số lượng đông đảo đương đầu với số lượng ít mà chất lượng cao là các nước giàu. Thực tại trong các thập niên gần đây đã cho thấy hiệu quả của sự liên kết của các nước nghèo, là dường như các nước giàu đã phải quan tâm hơn đến số phận và quyền lợi của các nước nghèo. Chính sự quan tâm này đã đưa đến nhiều đổi thay trong cách nhìn và cách đối xử của các nước giàu đối với các nước nghèo và có ảnh hưởng quyết định đến chiều hướng phát triển của thế giới trong nhiều thập niên tới. Một cách cụ thể, các nước nghèo đã thể hiện được sự liên kết qua các tổ chức quốc tế như Liên Hiệp Quốc và các tổ chức phụ thuộc: Phong trào Không Liên kết, Tổ chức Đoàn kết Châu Phi, Tổ chức Đoàn kết các Nước Nam Mỹ, Khối ASEAN. . . Các hoạt động và tiếng nói của các nước nghèo qua các tổ chức quốc tế có tính toàn cầu hay vùng, thực sự đã có tác dụng mạnh mẽ đến chiến lược quốc tế của các cường quốc cực.

Như vậy, chiến lược quốc tế của các cường quốc cực có lợi nhiều hay ít cho các nước nghèo là tùy thuộc trước hết vào hào ý của các nước giàu và ý đồ thực sự của các cực cường. Sau nữa cũng tùy thuộc vào chính thể liên kết giữa các nước nghèo, tài lãnh đạo khôn ngoan và ý thức tự chủ, nỗ lực vươn lên của nhân dân nơi các nước nghèo. Sự hỗ trợ đặc lợi đã là nguyên tắc thiết lập mối quan hệ giàu - nghèo, là động cơ thúc đẩy cho sự phát triển bang giao quốc tế trong thời đại

hiện nay và nhiều thập niên tới. Và vì vậy các nước nghèo chẳng nên quá hoài nghi về lòng tốt của các nước giàu mà cần tin tưởng một cách thận trọng vào thực tâm của các nước giàu, muôn nâng đỡ các nước nghèo vươn lên. Do đó nhu cầu liên kết giữa các nước nghèo không phải là tạo thế đương đầu với các nước giàu như quá khứ, khi mà chủ nghĩa thực dân cũ và mới còn cực thịnh. Trái lại, liên kết để tạo thế thuận lợi nhận sự trợ giúp nơi các nước giàu để làm giàu, hướng đến một tương lai tươi sáng hơn trong nền trật tự quốc tế mới. Tuy nhiên, các nước nghèo vẫn phải tin tưởng một cách thận trọng, vì lòng tốt không phải được trao ban vô điều kiện và rằng tám mề đay nào cũng có mặt trái của nó.

Hội nghị Thượng Đỉnh G.8 đồng ý trợ giúp phát triển cho các nước nghèo Châu Phi 50 triệu dollar (7/2005)

Hội nghị tại Copenhagen (Đan Mạch) tháng 3-1995 do LHQ tổ chức, biểu tượng nỗ lực của các nước giàu muốn giúp các nước nghèo cải thiện đời sống xã hội thấp kém.